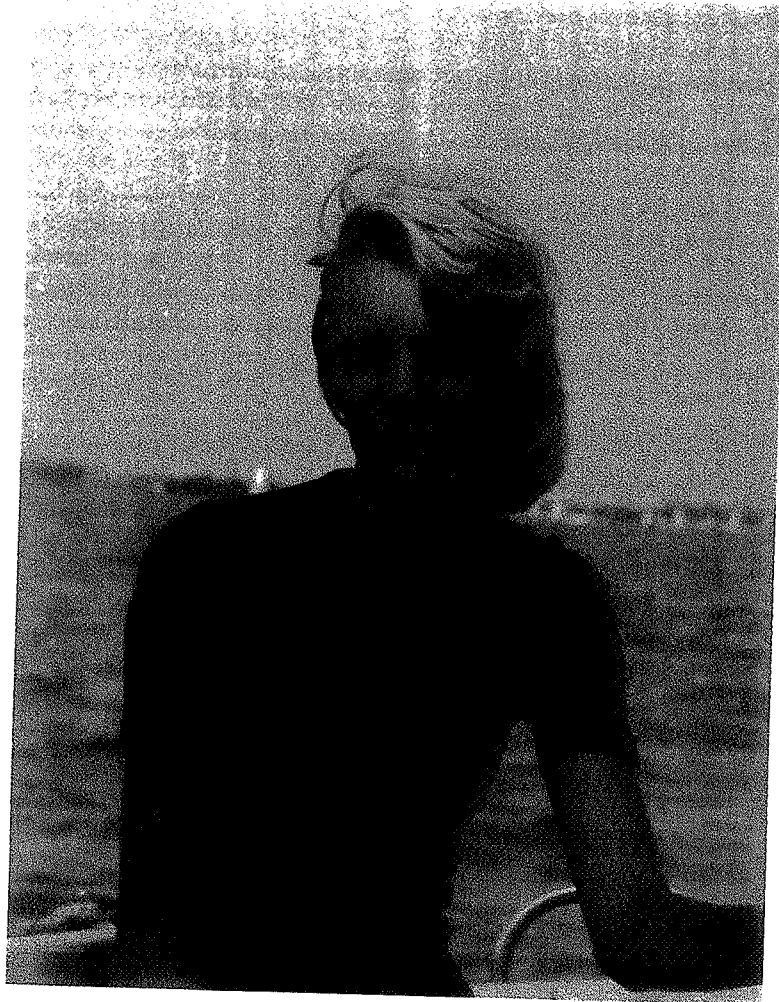

CORINE DE RUITER
Hoogleraar forensische psychologie aan de Universiteit Maastricht

De onderzoekende geest

Als kind hield ik al van avontuur. Ik pakte thuis een tasje in met brood en wat te drinken en dan vroeg ik aan mijn buurmeisje of ze mee ging 'picknicken'. We woonden in de jaren zestig en zeventig in een Achterhoekse dorp, omringd door weilanden, akkers en bossen. Op je fiets was je binnen tien minuten bij een beek of midden in het bos. De picknicktas bleef vaak onaangeroerd, maar we kwamen thuis met pinksterbloemen, zakken vol eikels of paddenstoelen. In onze fantasie hadden we een wereldreis gemaakt, bijzondere dieren zoals libelles gezien, een magische heksenkring van paddenstoelen bewonderd en elkaar spannende verhalen verteld.

Die magische wereld van het kind maakt in de loop van ieders jeugd steeds meer plaats voor het 'echte' leren waarover je dan weer toetsen en examens moet doen. Sommige mensen verliezen daardoor helaas hun natuurlijke nieuwsgierigheid en openheid naar de wereld. Dat is zonde en ik prijs me gelukkig en dankbaar dat ik die oorspronkelijke nieuwsgierigheid nog steeds in mij voel en haar elke dag in mijn werk en leven de ruimte kan bieden.

Wat is de schoonheid van een onderzoekende geest? Een onderzoeker moet altijd bereid zijn oordelen en vooroordelen over hoe de dingen in elkaar zitten kritisch tegen het licht te houden. Een idee over de werkelijkheid is altijd maar tijdelijk geldig; de wetenschap en de kennis ontwikkelen zich verder en je moet op elk moment bereid zijn je oude theorie in te leveren voor een betere als daarvoor meer bewijs is. In de Middeleeuwen was men er bijvoorbeeld van overtuigd dat mensen met psychische ziektes behekst waren. Nu weten wij dat veel van deze ziektes, zoals depressie en schizofrenie, onder andere samenhangen met allerlei afwijkingen in de boodschapperstoffen, neurotransmitters, in het brein. Er zijn nu medicijnen voorhanden die de symptomen van deze ziektes kunnen verminderen. Maar deze medicijnen werken niet bij iedereen, dus waarschijnlijk is de neurotransmitterverklaring ook maar een klein stukje oplossing van een heel grote puzzel. Een onderzoeker wordt dus als het ware gedwongen om bescheiden te zijn.

Hoe kun je 'de onderzoekende geest van het kind' behouden? In mijn leven heeft een aantal mensen en ervaringen daaraan bijgedragen. In de eerste plaats mijn ouders, die mijn onderzoekende geest de ruimte gaven. Ik denk dat vooral mijn vader belangrijk is geweest, omdat hij geen onderscheid maakte tussen mannen en vrouwen. Hij was een geëmancipeerde man die kookte voor het gezin, me leerde zeilen, en met wie ik in mijn tienerjaren hevig botste in discussies over politiek aan de keukentafel. Hij maakte geen onderscheid tussen mijn broer en mij. Ook mijn moeder werkte parttime als gymnastieklerares. Beiden waren ook actief in het sociaal-maatschappelijk leven als vrijwilliger in diverse lokale besturen.

Een ervaring die mijn leven diepgaand heeft beïnvloed is het jaar dat ik als achttienjarige doorbracht aan Barton College in Wilson, North Carolina, Amerika. In de vijfde klas van het vwo zag ik op mijn school in Doetinchem een poster hangen over een jaar studeren in de Verenigde Staten met een studiebeurs van het Fulbright Center, toen Netherlands American Commission for Educational Exchange. Omdat ik niet goed wist wat ik wilde gaan studeren, dacht ik dat dit een uitgelezen mogelijkheid zou zijn om mijn studiekeuze beter te onderbouwen. Immers, in dat jaar aan de universiteit in de VS zou ik de mogelijkheid hebben om verschillende nieuwe vakken te volgen om me verder te oriënteren. Na een intensieve selectieprocedure, met onder andere een interview met Amerikaanse professoren in Amsterdam, kreeg ik de studiebeurs. In augustus 1978 maakte ik mijn allereerste vliegreis ooit, naar de Nieuwe Wereld.

Dat jaar studie in de VS heeft mijn kijk op de wereld sterk beïnvloed. Ik was als kind wel met vakantie geweest in andere landen binnen Europa, maar een onbekend land bezoeken als toerist is onvergelijkbaar met een langere periode wonen en studeren in een ander land. Ik kreeg nieuwe vrienden, leerde de taal en cultuur van binnenuit kennen, en kreeg zo mijn eigen geschiedenis met en in Amerika. Ik volgde vakken die me interessant leken; ik hoefde het niet voor 'de punten' te

doen, hoewel ik natuurlijk wel mijn best deed. Bij professor Wachs volgde ik het hele jaar American History I en II en leerde ik de grote geesten van Benjamin Franklin en Thomas Jefferson kennen. Zij hadden de Amerikaanse staat gesticht, onder andere door wat later de Onafhankelijkheidsverklaring zou gaan heten. Dat document leerde me de revolutionaire kracht van woorden: 'We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness.' Maar ik leerde ook dat die revolutie niet vanzelf komt, maar iedere dag opnieuw bevochten moet worden. Want in het Amerika dat ik in 1978 aantrof was weliswaar de officiële segregatie tussen zwarten en blanken voorbij, maar de achterstelling van Afrikaans-Amerikanen, zoals ze heden ten dage genoemd worden, was vaak nog pijnlijk zichtbaar, zeker in het Zuiden waar ik studeerde. Professor Wachs was in staat de geschiedenis met het hier en nu te verbinden en ik zou me altijd blijven interesseren voor de fascinerende geschiedenis van het Noord-Amerikaanse continent.

Een van de vakken die ik op Barton College volgde was psychologie. Ik wist achteraf gezien eigenlijk nauwelijks wat dat vak inhield. Ik dacht dat het over de geest van de mens ging en over problemen daarmee. In 1978 was de kennis vanuit de psychologie, in vergelijking met nu, lang niet zo doorgedrongen in de maatschappij. Er was geen Dr. Phil op tv, er waren geen populaire psychologietijdschriften, er was geen internet, dus hoe kon een studente van achttien weten wat psychologie was? De gedachte om psycholoog te worden was dan ook nog nooit in mijn hoofd opgekomen. Dat veranderde snel toen ik in het najaar van 1978 het vak Introduction to Psychology ging volgen. Ik maakte kennis met de hele breedte van de psychologie. Van de ontwikkeling van taal bij jonge kinderen en experimenten over sociale beïnvloeding, denk aan het beroemde Milgram-experiment over gehoorzaamheid, tot een verschijnsel als hallucinaties, bijvoorbeeld het horen van stemmen die er niet zijn. Ik vond het allemaal even fascinerend en ik besloot me voor het jaar daarna in te schrijven voor de studie psychologie in Nederland. Je zou dus achteraf kunnen concluderen dat die poster aan de muur

van mijn middelbare school ervoor gezorgd heeft dat ik uiteindelijk psycholoog ben geworden. Soms lijkt het leven een aaneenschakeling van toevalligheden en zie je pas veel later een rode draad.

Die onderzoekende geest is zo'n rode draad in mijn leven. Het heeft me gebracht tot waar ik nu ben. Ik werk in een relatief nieuw deelgebied van de psychologie: de forensische psychologie. Forensisch staat voor 'forum', de plaats in Rome waar in de Oudheid recht werd gesproken. De forensische psychologie houdt zich dan ook bezig met alle onderwerpen die zich op het snijvlak van psychologie en recht bevinden, en dat zijn er vele. Denk aan de betrouwbaarheid van ooggetuigen, sociaal-psychologische beïnvloeding tijdens het politieverhoor, de behandeling van pedoseksuele daders, besluitvormingsprocessen bij rechters en het taxeren van het risico van nieuwe delicten bij plegers van relationeel geweld. Ik prijs me gelukkig dat ik aan de Universiteit Maastricht in een groep werk waarin onderzoekers zich met verschillende deelterreinen van de forensische psychologie bezighouden. Zo leren we elke dag van elkaar.

Zelf ben ik vooral geïnteresseerd in het verband tussen psychische stoornissen, zoals schizofrenie, depressie en persoonlijkheidsstoornissen, en gewelddadig gedrag. Als we meer inzicht krijgen in die verbanden, kunnen we hopelijk voorkómen dat mensen met deze stoornissen geweld tegen zichzelf of tegen anderen gaan gebruiken. Want ik vind dat het nog te vaak misgaat. De maatschappij wordt regelmatig opgeschrikt door serieuze geweldsmisdrijven, bijvoorbeeld tussen familieleden onderling, waarbij achteraf regelmatig blijkt dat de dader een ernstige psychische stoornis had die niet onderkend of niet goed behandeld werd. Deze zieke mensen komen dan in de gevangenis terecht, terwijl ze vooral zorg en begeleiding nodig hebben. Door mijn werk als getuige-deskundige voor de rechtbank ontmoet ik deze mensen in de gevangenis, die dan meestal verdachte zijn van een serieus misdrijf, om hen te onderzoeken en daarna de rechter te adviseren. Ook dan is een open, onderzoekende geest belangrijk, want ieder mens is uniek.

Het meisje met de picknicktas is nu een wetenschapper met een laptoptas geworden. Ze reist de wereld rond om kennis met andere forensisch psychologen uit verschillende landen en culturen te delen. Benieuwd naar de laatste ontwikkelingen, de nieuwe testmethoden en behandelingen, omdat ze weet dat niets voor lang hetzelfde blijft. Ze komt nog steeds ongeveer twee keer per jaar in de Verenigde Staten en voelt zich er thuis.